

DR. RAMONA-GABRIELA PARASCHIV

**MECANISME INTERNAȚIONALE DE PROTECȚIE A
DREPTURILOR OMULUI**

DR. RAMONA-GABRIELA PARASCHIV

**MECANISME
INTERNAȚIONALE
DE PROTECȚIE
A DREPTURILOR OMULUI**

Copyright © 2014, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul
scris al **Editurii Pro Universitaria**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PARASCHIV, RAMONA GABRIELA

Mecanisme internaționale de protecție a
drepturilor omului / dr. Ramona-Gabriela

Paraschiv. - București : Pro Universitaria, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-26-0026-6

341.231.14(100)

CUVÂNT ÎNAINTE

Prezenta monografie este consacrată unei teme de permanentă actualitate și interes major, tema constituind o preocupare constantă nu numai pentru state, ci și pentru numeroase organizații și organisme regionale și internaționale guvernamentale și neguvernamentale, cât și pentru oamenii de pretutindeni.

Planul de cercetare este cuprinzător, foarte bine conceput și tratează într-o succesiune firească multitudinea aspectelor generale și specifice protecției drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, urmărind dezvoltarea acestora, în contextul evoluției societății, a relațiilor și mediului internațional, precum și a cadrului juridic și instituțional în domeniu.

Având ca obiect de studiu o temă asupra căreia, de-a lungul timpului, s-au aplecat doctrinari de renume, ceea ce a dus și la apariția unei ramuri autonome de *Drept internațional al drepturilor omului*, autoarea a reușit să elaboreze o lucrare caracterizată printr-o pronunțată notă de personalizare, în care demonstrează – prin extensiunea și complexitatea cercetării, a metodologiei de tratare, a profunzimii analizei, a opiniilor proprii și a raționamentelor juridice, precum și a relevanței argumentelor folosite – modul în care problematica drepturilor omului s-a impus în reglementările internaționale, acestea fiind consacrate și promovate în dreptul internațional umanitar, urmat de: dreptul internațional penal, dreptul răspunderii internaționale a statelor, dreptul diplomatic – prin protecția diplomatică – precum și de dreptul internațional al mediului.

Monografia beneficiază de o fundamentare teoretică solidă, autoarea folosind o bibliografie bogată și diversificată atât generală, cât și de specialitate română și străină (engleză, franceză, italiană), susținută de jurisprudență relevantă, de un foarte voluminos material

normativ (internațional și național), de numeroase documente internaționale (rezoluții ale organelor unor organizații internaționale, rapoarte ale organismelor în domeniu, ca și declarații ale unor reuniuni internaționale), precum și de webografie, acestea din urmă, ilustrând, în mod preponderent componenta practică a lucrării.

Tematica abordată este tratat la nivel tridimensional, lucrarea relevând competență, profesionalism și pasiune pe întregul proces de investigare, identificare și analiză a problematicii drepturilor omului, ceea ce este de natură să sporească componenta și utilitatea practică.

Pe parcursul monografiei și mai ales în capitolul final, în baza constatărilor desprinse în procesul cercetării, autoarea formulează și argumentează numeroase recomandări și propuneri privind perfecționarea mecanismelor internaționale de protecție a drepturilor omului, care trezesc un real interes, fiind demne de luat în seamă, precum și propuneri de *lege ferenda* menite a îmbunătăți cadrul juridic specific în vederea unei mai bune respectări a drepturilor în plan internațional.

Monografia se prezintă ca o lucrare științifică coerentă în domeniul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, o lucrare cu un pronunțat caracter intra și interdisciplinar. Având un conținut cuprinzător, ea tratează corect și în profunzime o multitudine de aspecte, atât de ordin general, cât și specific, cunoscute și mai puțin cunoscute, autoarea raliindu-se unor opinii doctrinare, în timp ce pe altele le dezvoltă sau formulează interpretări și puncte de vedere noi, după cum în alte cazuri examinează în mod critic unele opinii, aducând contribuții proprii de valoare științifică deosebită.

***Prof. univ. dr. Dr. H.C. Dumitra Popescu,
cercetător științific de onoare la Institutul de Cercetări
Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române***

Listă de abrevieri

AFP – Agenția France-Press

alin. – alineatul

APCE – Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei

APR – Agenția pentru Prizonierii de Război

art. – articolul

C. proc.pen. – Codul de procedură penală

CDC – Comitetul Drepturilor Copilului

CERD – Comitetul ONU privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Rasială

CICR – Comitetul Internațional al Crucii Roșii

CPI – Curtea Penală Internațională

CPJI / PCIJ – Curtea Permanentă de Justiție Internațională / Permanent Court of International Justice

FAO – Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură

FGM – mutilare a organelor genitale ale femeii

HRC – Consiliul Organizației Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului

ICNUR / UNCHR – Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați

IIDU – Institutul Internațional de Drept Umanitar

LGDJ – Librairie générale de droit et de jurisprudence

LRA – Armata de Rezistență a Domnului (Lord's Resistance Army)

M. Of. – Monitorul Oficial

NATO – Organizația Tratatului Atlanticului de Nord

ODIHR – Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului

OIC – Organizația Congresului Islamic

OIF – Organizația Internațională a Francofoniei

OIM – Organizația Internațională pentru Migrație

- OMS – Organizația Mondială a Sănătății
ONG – organizație neguvernamentală
ONS – Societate Națională de Operare
ONU – Organizația Națiunilor Unite
OUG – Ordonanța de Urgență a Guvernului
para. – paragraf
p./pp. – pagina/ paginile
pct. – punctul
PIDCP – Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice
PIDESC – Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale
PNS – Societăți Naționale Participante
PUF – Presses Universitaires de France
RCADI – Recueil des Cours de L'Academie de Droit International
RJE – Revue Juridique de l'Environnement
RRSI - Revista Română de Studii Internaționale
RTDH – Revue Trimestrielle des Droits de l'Homme
ș.a. – și altele
TMIN/Tribunalul de la Nürenberg – Tribunalul Militar Internațional de la Nürenberg
TMIT/Tribunalul de la Tokyo – Tribunalul Militar Internațional de la Tokyo
TPII – Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie
TPIR – Tribunalul Penal Internațional pentru Rwanda
UNESCO – Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură
UNICEF – Fondul Națiunilor pentru Copii
UNOMIG – Misiunea de Observatori ai ONU în Georgia
UNTAC – Administrația de Tranziție a ONU pentru Cambogia (United Nations Transitional Authority in Cambodia)
UNTAET – Administrația de Tranziție a ONU pentru Timorul de Est
urm. – următoarele
vol. – volumul / volume

CAPITOLUL I

NOȚIUNI GENERALE

PRIVIND DREPTURILE OMULUI

1. Clarificări conceptuale

Conceptul modern de *drepturi ale omului* s-a format în secolele XVII – XVIII, pe baza teoriei dreptului natural, elaborată în țări ca Olanda, Anglia, Franța ș.a., potrivit căreia omul este liber de la natură, el trebuind să se bucure în societate de drepturi și libertăți ce-și au temeiul în chiar *natura umană*¹, consacrară acestui concept fiind rezultatul unui îndelungat *proces evolutiv*, în cursul căruia au fost depășite concepțiile anacronice, elitiste și totalitare, care se opuneau recunoașterii egalității oamenilor și ideii de respect pentru drepturile omului².

Conturarea noțiunii de drepturi ale omului a avut la bază idei existente încă din antichitate sau în gândirea Evului Mediu, care s-au afirmat însă în practica socială numai în timpul revoluțiilor burgheze din Europa³, iar încheierea unei teorii coerente și a unor practici efective privind atare drepturi este produsul unei îndelungate perioade, pe parcursul căreia s-au acumulat premisele necesare cristalizării bazelor juridice ale drepturilor omului⁴.

În practica socială, teoreticienii liberalismului au fost primii care au proclamat egalitatea tuturor oamenilor ca fundament al concepției drepturilor omului, iar revoluțiile – americană (1763-

¹ Jean Jaques ROUSSEAU, *Contractul social*, Editura Științifică, București, 1957, p. 107-108.

² Nicolae PURDĂ, Nicoleta DIACONU, *Protecția juridică a drepturilor omului*, Ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 17.

³ Adrian NĂSTASE, *Drepturile omului – religie a sfârșitului de secol*, Institutul Român pentru Drepturile Omului, București, 1992, p. 18.

⁴ Charles E. WYZANSKI, *The Philosophical Background of the Doctrines of Human Rights*, in *Human Dignity: the Internationalisation of Human Rights*, coordonator A. HENKIN, Aspen Institute of Humanistic Studies, 1979, p. 10.

1791) și franceză (1789-1799) – au consacrat pentru prima oară în istoria umanității principiile egalității în fața legii, al libertății de gândire și al demnității umane.

La începuturile istoriei umane, drepturile omului erau denumite „drepturi naturale”, formularea „drepturi ale omului” fiind de dată relativ recentă⁵. De altfel, și în practica unor țări acest concept a suferit, în secolul XX, unele transformări privind termenii folosiți pentru a exprima mai exact conținutul noțiunii respective⁶.

În literatura de specialitate, ori cu ocazia reuniunilor la nivel guvernamental sau neguvernamental, pe lângă conceptul de *drepturi ale omului* mai sunt folosite noțiunile de: *libertăți fundamentale*⁷, *drepturi naturale*, *drepturi fundamentale*⁸, *drepturi*

⁵ Adrian NĂSTASE, *Destinul contemporan al dreptului internațional. Reflecții dintr-o perspectivă europeană*, Editura Universitatea „Nicolae Titulescu”, București, 2004, p. 169.

⁶ Inițial, în limba engleză se folosea expresia „*rights of man*”, care, referindu-se la drepturile bărbatului, avea o nuanță discriminatorie față de femei, astfel că după cel de-Al Doilea Război Mondial a început să fie folosită formula „*human rights*” (drepturi ale persoanei). În limba franceză continuă să se utilizeze noțiunea de „*droits de l'homme*”, care ar putea să ridice aceeași problemă de interpretare, ca și „*rights of man*” din limba engleză, însă nu există nicio îndoială că este vorba de drepturi aferente condiției umane, fără deosebire de sex (în acest sens a se vedea și Kéba MBAYE, *Les droits de l'homme et des peuples*, în *Droit International, Bilan et Perspectives*, coordonator Mohammed BEDJAOU, Editura Pedone, Paris, 1991, p. 1119, care arată că „este neîndoielnic faptul că adoptarea expresiei engleze „*human rights*”, ce ar putea fi tradusă în franceză prin „*droits humains*” sau, chiar mai bine, prin „*droits de la personne humaine*”, s-ar putea dovedi o opțiune recomandabilă”).

⁷ Hans KELSEN, *The Law of the United Nations*, Stevens, Londra, 1951, p. 29, care arată că libertățile reprezintă tot drepturi, formularea „drepturile omului și libertățile fundamentale” având doar o explicație istorică.

⁸ Referitor la opinia potrivit căreia unele drepturi ar fi *fundamentale*, comparativ cu celelalte, în doctrină se arată că nu se poate face o ierarhizare a drepturilor și libertăților, în sensul că unele ar fi mai importante și altele mai puțin importante (Dumitra POPESCU, Adrian NĂSTASE, *Drept internațional public*, Ediție revăzută și adăugită, Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, București, 1997, p. 131-132). Toate drepturile și libertățile trebuie respectate și garantate, întrucât toate au caracter fundamental pentru realizarea personalității umane, fiind determinante pentru

*comune*⁹, *drepturi ale cetățeanului, îndatoriri ale omului, îndatoriri fundamentale, drepturi ale popoarelor, drepturi individuale, drepturi universale*¹⁰ sau *drept uman*¹¹.

Elaborarea conceptului modern de „drepturi ale omului” este rezultatul unei operațiuni de sinteză, constând în generalizarea ideilor consacrate în diferite țări, cu un bogat conținut moral și politic, formulate de juriști de mare prestigiu, idei care au rezistat

afirmarea și dezvoltarea ființei umane (Dumitru MAZILU, *Drepturile omului – concept, exigențe și realități contemporane*, Ediția I-a, Editura Lumina Lex, București, 2000, p. 227). O parte a doctrinei consideră că *dreptul fundamental* nu poate fi decât un *concept generic*, care cuprinde toate categoriile de drepturi și libertăți protejate constituțional. Noțiunea însăși de drept fundamental depinde de garanția constituțională și este definită prin raportare la sursa normativă a drepturilor. Drepturile fundamentale sunt astfel definite ca acele drepturi ale individului, cărora le este acordată o valoare constituțională, „o ordine juridică consacrand drepturile fundamentale în măsura în care recunoaște acestora un rang constituțional din punct de vedere formal” (Louis FAVOREU, *Droit des libertés fondamentales*, 2-ème édition, Editura Dalloz, Paris, 2001, p. 109). Se precizează, în același sens, că „formula de drepturi fundamentale, importată din Germania, a devenit operatorie din momentul în care în dreptul pozitiv drepturile omului și-au văzut protecția juridică transferată în sarcina normei constituționale” (Alexandre VIALA, *La notion de droits fondamentaux*, în *Dictionnaire des droits fondamentaux*, Editura Dalloz, Paris, p. 303). Tot potrivit doctrinei franceze, *drepturile fundamentale* se regăsesc conturate după două criterii de definire: unul *formal*, potrivit căruia sursa formală a dreptului constituie criteriul de definiție, și altul *funcțional*, potrivit căruia fundamentalitatea unui drept depinde de „importanța recunoscută acestuia de către societate și, din punct de vedere juridic, de autoritatea care l-a edictat” (Bertrand MATHIEU, Michel VERPEAUX, *Contentieux constitutionnel des droits fondamentaux*, LGDJ, Paris, 2001, p. 11). Considerăm că toate drepturile sunt necesare, însă unele dintre acestea sunt vitale pentru însăși existența omului.

⁹ Care reprezintă un ecou al terminologiei *common law*, adică a acelui drept nescris, dezvoltat prin cutume, specific sistemelor juridice de tip anglo-saxon.

¹⁰ Adrian NĂSTASE, [5], p. 171.

¹¹ Stelian SCĂUNAȘ, *Dreptul internațional al drepturilor omului*, Editura All Beck, București, 2003, p. 3, care consideră că, dincolo de tendința tot mai accentuată de a se utiliza sintagma „drept uman”, ca ansamblu al tuturor regulilor juridice care au ca obiect protecția ființei umane în orice circumstanță, expresia „drepturi ale omului”, ca drepturi subiective, reflectă mai bine statutul juridic al individului uman pentru acest început de mileniu.